

روز کتاب خوانی

و چالش های حق نشر

ابراهیم ایوبی

وکیل دادگستری

بیست و چهارم آبان ماه به نام «روز کتاب و کتاب خوانی و کتابدار» نامگذاری شده است و جدای از همایش هایی با هدف ترویج کتاب خوانی؛ ناشران و کتابفروشی ها در این ایام آثار را با تخفیف به مشتریان عرضه می کنند تا شاید امکان مطالعه بیشتر شود. در ریشه یابی اینکه چرا سرانه کتاب خوانی در کشور ما پایین است دو دلیل بیان می شود: فرهنگی و اقتصادی. در زمینه فرهنگی جمله ای کلیشه ای وجود دارد که «مشکل فرهنگی است و باید فرهنگ سازی شود» که تنها تکرار صورت مسئله است تا پاسخ سؤال! در اینکه کتاب نیز مانند دیگر کالاها به دلیل افزایش نرخ رشد تورم گران شده است نیز تردیدی وجود ندارد؛ اما کافی است قیمت ها را با چند کتاب خارجی در سایتی مثل آمازون مقایسه کنیم تا روشن شود که ما در خرید کتاب، تنها بهای کاغذ را می پردازیم و ارزش واقعی بیش از اینهاست. اما مشکلات صنعت نشر محدود به این موارد نیست و وضعیت حق نشر در کشور ما در بازار کتاب اثرگذار بوده است.

به زبان ساده تر حق نشر یا به انگلیسی «کپی رایت» عبارت است از حق انحصاری نشر و پخش و عرضه و اجرای اثر و حق بهره برداری مادی و معنوی برای پدیدآورنده. قانون حاکم بر حقوق مالکیت ادبی و هنری «قانون حمایت از حقوق مؤلفان و مصنفان و هنرمندان» مصوب ۱۱ دی ۱۳۴۸ است که همچنان با گذشت بیش از نیم قرن پایرجاست. طبق بند یکم ماده ۲ این قانون «کتاب، رساله، جزوه، نمایشنامه و هر نوشته دیگر علمی و فنی و ادبی و هنر» مورد حمایت قرار می گیرند. اما نکته چالش برانگیز، شرط حمایت است؛ بر اساس ماده ۲۲، حقوق مادی پدیدآورنده کتاب هنگامی از حمایت این قانون برخوردار می شود که اثر برای نخستین بار در ایران چاپ شده باشد، و در گذشته نیز در هیچ کشور دیگری به چاپ نرسیده باشد. بسیاری از کتاب های درسی دانشگاهی ترجمه اثری از زبان خارجی به فارسی است که بدون پرداخت حتی یک ریال به نویسنده، در ایران ترجمه و به شکل مستمر به چاپ می رسند. خود این موضوع انگیزه اساتید را برای تألیف و تولید علم از بین می برد و در عمل اندیشمندان به ترجمه آثار دیگران اکتفاء می کنند.

معضل بعدی ضمانت اجرایی در نظر گرفته شده برای نقض حق نشر در کشور ماست. برابر ماده ۲۳ قانون، اگر فردی تمام یا قسمتی از کتاب دیگری را که مورد حمایت قانون قرار دارد به نام خود یا حتی به نام نویسنده اثر، اما بدون اجازه نشر، پخش یا عرضه کند، به حبس از شش ماه تا ۳ سال محکوم خواهد شد. از سوی دیگر ماده ۲ «قانون کاهش مجازات حبس تعزیری» (۱۳۹۹) قضات را مکلف کرده در جرائمی که مجازات حبس دارای حداقل و حداکثر است، حداقل را تعیین نمایند، در غیر این صورت مرتکب تخلف انتظامی شده اند؛ در نتیجه میزان کیفر در جرم نقض حق نشر کتاب، شش ماه حبس خواهد بود که آن هم در عمل تعلیقی یا تبدیل به جزای نقدی مختصری می گردد که به هیچ وجه جنبه بازدارندگی ندارد.

اگر گذرنا به خیابان انقلاب و راسته کتابفروشان ببیند، مشاهده می کنید که آثار پرخواننده ای نظیر کتاب «ملت عشق» به قلم الیف شافاک به شکل افسست چاپ شده و به بهای نصف قیمت توسط دستفروشان عرضه می شود. حتی گاهی ترجمه های پرفروش با تغییرات اندکی در متن، به نام فرد دیگری منتشر می گردد. جالب اینکه چنین فروشندگانی در جلوی مجتمع عالی قضایی هم بساط می کنند! متأسفانه روش تعقیب مرتکبان نقض حق نشر به شکل سنتی انجام می گیرد. در پرونده ای که وکالت انتشارات بنیاد موقوفات دکتر محمود افشار را بر عهده داشتم، هرچند در نهایت مجرم اصلی به دلیل نقض حق نشر در فضای مجازی، شناسایی و محکوم شد اما به دلیل عدم ارتباط با مدیران تلگرام، امکان تعقیب برخی دیگر از متهمان میسر نشد. موضوع را مقایسه کنید با بازگرداری یک قطعه موسیقی در اینستاگرام که اگر اجازه پدیدآورنده وجود نداشته باشد، صدا خودکار قطع می گردد.

گرچه قانون کنونی با وجود گذشت زمان جوابگوی برخی موضوعات بوده، اما نیازمند تکمیل و به روزرسانی با تحولات جدید و البته ضمانت اجرای مؤثرتری است؛ همان گونه که «قانون حمایت از مالکیت صنعتی» در خرداد ۱۴۰۳ روزآمد شد. در اصل سوم قانون اساسی، تقویت روح بررسی، تتبع و ابتکار در زمینه های علمی و فرهنگی از طریق تشویق محققان، وظیفه دولت دانسته شده که پیش شرط آن حمایت بیشتر از آثار نویسندگان است.

بارش باران، دولت و مجلس هم سیاستگذاری های مناسبی برای حل مشکل کم آبی داشته باشند.»

❖ خشکسالی واقعیتهای جهانی است

علیرضایی نیاز نیز در خطبه های نماز جمعه کیش، با اشاره به تنش آبی در کشور، صرفه جویی در مصرف آب و برق، افزود: «خشکسالی واقعیتی جهانی است و باید مدیریت صحیح مصرف را جدی بگیریم.» او از مسئولان و مردم خواست برای اقامه نماز باران در کیش برنامه ریزی کنند و در صورت امکان از علمای صاحب نفیس برای اقامه نماز دعوت شود.

❖ باید قدر دان مسئولان باشیم

مهدی راستروش، خطیب موقت نماز جمعه کرج نیز روز گذشته با اشاره به گزارش های کارشناسان هواشناسی و زمین شناسی، وضعیت کم آبی در منطقه خاورمیانه را نگران کننده توصیف و تأکید کرد: «اگر

امروز بگویم کمبارشی به خاطر فلان گروه یا فلان قشر یا مسئولان است، گرچه بخشی از این ها ممکن است درست باشد، اما مشکل را حل نخواهد کرد. امر به معروف و نهی از منکر هرگز به معنای تحقیر یا ناامید کردن افراد نیست و باید به گونه ای انجام شود که موجب اصلاح و دلگرمی باشد، نه سرخوردگی. یکی از فواید بلاها «بیداری از غفلت» است. «اگر مردم ایمان و تقوا داشته باشند، برکات آسمان و زمین بر آنان گشوده می شود.» در این آیه صحبت از تکذیب پیامبران است؛ یعنی پشت گوش انداختن سخنان الهی چه در عمل و چه در گفتار نتیجه ای جز محرومیت از برکات ندارد. قرآن به صراحت می فرماید: «ماأصابکم من مصیبة فیما کسبت أیدیکم.» «او افزود: «پیامبر نوح سال ها مردم را به خدا دعوت کرد، اما باوجود نافرمانی آن ها، باز هم فرمود: استغفرو بکم اینه کان غفارا یرسل السماء علیکم مدرارا.» امروز نیز راه حل همین است: باید به در خانه خدا بازگردیم. یکی از این عوامل، پرداخت نکردن زکات و صدقه است.» راستروش تأکید کرد: «کم فروشی و گران فروشی از دیگر عوامل بازدارنده رحمت الهی است. در روایات آمده است که کم فروشی، باران را حبس می کند. امروز هم افزایش افسارگسیخته قیمت ها مردم را تحت فشار قرار داده است. هرکس مسئول، فروشنده، دلال یا هر واسطه دیگر در اجحاف به مردم نقشی داشته باشد، مشمول قهر الهی می شود. ضمناً روایتی از امام رضا(ع) وجود دارد که «دروغ گوئی زمامداران» را از عوامل قطع بارش معرفی می کند. این ها هشدارهای جدی است و نباید از کنارشان عبور کرد.» خطیب نماز جمعه کرج با اشاره به تلاش های دولت و دستگاه های مسئول در حوزه آب، تأکید کرد: «برخی ناآگاهان تمسخر می کردند که در کشورهای دیگر آب دریا را شیرین می کنند اما در ایران نماز باران می خوانند. درحالی که بزرگترین آب شیرین کن خاورمیانه در ایران قرار دارد و بالغ بر پنجاه طرح شیرین سازی دیگر در دست اجراست. باید قدر دان مسئولانی باشیم که برای رفاه مردم تلاش می کنند. مدیریت بحران وظیفه جدی مدیران است و نباید با سخنان ناپخته، نگرانی را بین مردم گسترش داد. مدیر توانا کسی است که بحران را مهار کند، نه اینکه بر اضطراب عمومی بیافزاید. سه راهکار اصلی برای مواجهه با کم آبی «صرفه جویی»، «استغفار» و «دعای جمعی برای باران» است. صرفه جویی امروز یک وظیفه مضاعف شرعی و عقلی است. حتی در دوران پربابی، امامان (ع) هنگام نوشیدن آب بخشی از لیوان را برای جلوگیری از اسراف نگه می داشتند.» او در پایان از خداوند خواست که باران و برف رحمتش را نازل کند و گرفتاری ها را از این ملت دور گرداند.

❖ اگر انسان یاد خدا نباشد به منافع شخصی می چسبد

محمدرضا ناصری، در خطبه های نماز جمعه دیروز شهر یزد به اهمیت اقامه نماز باران اشاره کرد و افزود: «پدیده خشکسالی همواره در یزد وجود داشته و نباید از درگاه حضرت حق ناامید بود و اقامه نماز باران در سطح محلات تأکید می شود. خشکسالی در استان همواره طی سال های گذشته دچار نوسان بوده است. بدون شک نیت و کارهای ما در آسمان و زمین اثر دارد و خداوند ما را ناامید نکرده است و باید استغفار و توبه کنیم و نماز باران قطعاً اثر بخش است.» او افزود: «توبه یعنی بازگشت به سوی خدا و لازم است همه محلات، مساجد، هیئت ها و حتی در بیابان ها نماز باران برگزار شود و حرکتی جمعی برای طلب رحمت الهی شکل گیرد تا خداوند عنایت خود را نازل و رحمت الهی نصیب مردم شود. وقتی دل انسان خالی از یاد خدا باشد، به دنیا و منافع شخصی می چسبد و این وابستگی ریشه بسیاری از ظلم ها، احتکار، تورم و تخریب اخلاق در جامعه است.»

❖ کاهش ۵۰ درصدی بارش باران در گیلان

کاهش نزولات حتی در استان های شمالی کشور نیز به بحران تبدیل شده است. گیلان امسال با کاهش ۵۰ درصدی بارش باران در پاییز روبه رو بوده و تداوم خشکسالی، افشار مختلف مردم در رشت را بر آن داشت که دست به دعا بردارند و از درگاه خداوند متعال، نزول رحمت و برکت را مسألت کنند. **شجاعی، از اساتید حوزه و دانشگاه در این آیین** با حضور در برگزاری نماز باران در رشت، دعا و انابه به درگاه پروردگار بزرگ را تنها راه رستگاری و نزول نعمت دانسته و تأکید کرد: «تقوا و پرهیز از گناه، درهای رحمت به زندگی انسان را باز می کند و در شرایط امروز و با توجه به کاهش نزولات آسمانی همه باید دعا و نیایش را در اولویت کارهای خود قرار دهند.»

❖ شنبه پر باران ایران

اینطور به نظر می رسد که خدا دعای مردم ایران را با وجود ادامه روندهای اشتباه شنیده و اینطور که سازمان هواشناسی اعلام کرده شنبه برخی از مناطق کشور از جمله تهران باران می بارد؛ تهرانی که مسعود پزشکیان، رئیس جمهور اعلام کرد: «اگر باران نیارید مجبور هستیم آن را خالی کنیم.» علاوه بر پایتخت استان های ایلام، (برخی نقاط) اصفهان، آذربایجان شرقی، اردبیل، کردستان، خوزستان، لرستان، کرمانشاه، چهارمحال و بختیاری همدان، آذربایجان غربی، زنجان، گیلان، قم، مازندران، قزوین، البرز و استان مرکزی از جمله استان هایی هستند که بارش باران امروز (شنبه) در آنها پیش بینی شده است.

بزرگترین تنبیه دیده نشدن است

درباره حکم زینب موسوی

امیر جدیدی

عکاس و روزنامه نگار

زینب موسوی به خاطر ویدئویی که در فضای مجازی درباره فردوسی منتشر کرده بود به ۶ ماه حبس تعزیری و تهیه رساله زیرنظر بنیاد فردوسی محکوم شد. در بخشی از این حکم آمده: «متهم موظف است تحت نظارت بنیاد فردوسی و با راهنمایی یک استاد مورد تأیید این بنیاد، طی مدت شش ماه، یک

رساله اجباری را در زمینه هایی مانند جایگاه فردوسی در هویت و فرهنگ ملی ایران، اهمیت شاهنامه فردوسی در فرهنگ و ادب پارسی و... تدوین و از آن دفاع کند. متهم مکلف است حداقل به میزان ۱۲۰ ساعت با هماهنگی کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان و مدیریت آموزش و پرورش، دوره های قسه گوئی خود را با استفاده از ظرفیت های شاهنامه فردوسی در مدارس یا مراکز فرهنگی مناطق کم بر خوردار اجرا کند و مستندات آن را به اجرای احکام ارائه نماید.» خبر محکومیت زینب موسوی که بین افواه پیچید و آکنش های زیادی داشت. همان ها که دیروز علیه توهین خانم موسوی ویدئویر می کردند و فحش می دادند و امضا جمع می کردند ناگهان سپر انداختند و مدافعش شدند. ظاهراً دنیای مجازی این روزها قوانین خودش را دارد. در این دنیا که طرف برای دیده شدن و بیشتر لایک خوردن حاضر است پدر و مادرش را مسخره کند و آبروی خانه و خانواده اش را به تاراج بگذارد، توقع احترام به شاعری که ۷۰۰ سال پیش در این ملک زیسته سالیه به انتفاء موضوع است. اینجا قرار نیست در دفاع از زینب موسوی دربیاییم. واقعیت این است که همین که عکس یک سلبریتی مجازی به دنیای مطبوعات و حقیقی باز می شود یعنی یک جای کارمان می لنگد. مشکل اما اینجاست که در وضعیتی گیر افتاده ایم که ناچاریم به همه این امورات دم دستی نگاهی جدی کنیم. زینب موسوی نه از ره کین به فردوسی، بلکه به اعتبار فردوسی قصد بیشتر دیده شدن داشت. احتمالاً توقع چنین باز خوردی از سوی جامعه هدفش را هم داشت اما نه اینقدر... او فکر می کرد یک حرفی می زند و همین که چهار تافحش بخورد و آب ها از آسیا بیفتند فالورزش بیشتر شود در ادامه می تواند با فالورزش بیشتر پول بیشتری از پلتفرم ها طلب کند. اتفاقی که این روزها برای باقی سلبریتی های این دنیا زیاد می افتد. واقعیت این است که اشکال از جای دیگر است. وقتی بیشتر تولیدات فرهنگی این کشور روی کاگل عده ای پیر و جوان به اصطلاح با نمک می چرخد و مردم هفت روز هفته در انتظار این نشستند که امیر حسین، ابوطالب، زینب، افتو، علی و آیان و... این هفته چه کرده اند نتیجه اش همین می شود که می بینید. در نگاه هر آدم منصفی کاری که زینب موسوی کرد زشت و ناپسند است. اما آیا واقعا با حبس کردن زینب موسوی کاری درست می شود؟ یا اجبارش به خواندن و نوشتن شاهنامه تنبیه می شود و علاقه اش به ادیبان این سرزمین بیشتر می شود؟ غیر از این است که فردوسی و اعوان و انصارش را بیشتر از چشم امپراتور و لشکر مجازی اش می اندازید. در دنیایی که تهیه یک رساله کمتر از چند دقیقه زمان می برد می خواهید کسی را با این وسایل مجازات کنید؟ اصلاً بچه های کم بر خوردار چه گناهی کرده اند که یک نفر که بابت توهین به ادیبی محکوم شده است باید معلم این طفلان معصوم شود؟ در دنیای این جماعت بزرگترین تنبیه دیده نشدن است؛ باقی هر چه که باشد به نفع آنهاست.

